



ZORUNLU GÖÇ VE SUÇ İLİŞKİSİ (MUŞ İLİ ÖRNEĞİ)*



Yılmaz CEYLAN**

Öz

Zorunlu göç, ilk olarak 14 Haziran 1934 tarihinde çıkarılan yasa ve 21 Haziran 1934 tarihinde bu yasanın kabul edilmesiyle Türkiye de yürürlüğe girmiş ve etkisi günümüzde hala devam etmekte olan bir olaydır.

Terör sorununun çözümü için ortaya atılan zorunlu köy boşaltma fikri bu soruna çözüm bulamadığı gibi güvenli ve huzurlu olan kent hayatının da güvensizliğe itilmesine sebep olmuştur. Kendi köyünde merası, tarlası, hayvanları olan ve bunlar vasıtasıyla yaşamını devam ettiren insanlar, şehirde yersiz yurtsuz ve en önemlisi işsiz kalmışlardır. Zorunlu göç nedeniyle işsiz ve evsiz kalan halk, kentin çeperlerine gecekondular yaparak ya da kentin merkezinde bir varoş mahallesine yerleşerek kendilerine barınacak bir yer bulmaya çalışmışlar ancak bunu sefalet içinde sürdürmüşlerdir.

Gönüllü göçten farklı yanları ortaya konması açısından normal şartlarda şehir hayatının sağlık hizmetlerine, sosyal yaşam alanlarına, iş gücüne ve cezbedici güzelliklerine kanarak gelen insanların bile ayak uyduramayıp sıkıntılar yaşadığı şehir hayatı bir gecede evini boşaltıp gelen insanlar için daha zor ve sıkıntılı olmuştur. Yıllarca sıkıyönetimler, zorunlu göçler, köy boşaltmalar ciddi travmalar doğurmuştur. Bunun sonucunda alt üst olan hayatlar, suç işlemeye yatkın psikolojide insanlar ve hem gelen insanlar hem de önceden beri orada yaşayan insanlar için güvensiz ve yaşanılmaz bir şehir hayatı ortaya çıkmıştır.

Araştırmamız Muş ili içerisinde bulunan zorunlu göçle gelmiş insanları kapsayacaktır. Muş ili sınırları içerisinde yapılan bu araştırmanın yöntemi gözlem ve görüşme yöntemidir. Çalışmamızda bu konuyla alakalı özellikle Muş Emniyet müdürlüğünün, Muş Belediyesinin ve Muş Valiliğinin bilgilerine başvurulmuştur.

Zorunlu göç sonucu şehre gelen insanların suça yönelimleri, onları suç işlemeye teşvik eden problemler ve bu suçlardan onları caydıracak durumların tespiti açısından çalışmamız önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: göç, zorunlu göç, suç

* Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı, Bursa Emniyet Müdürlüğü, Uludağ Üniversitesi, Polis Akademisi birlikteliğinde 7-8 Ekim tarihlerinde düzenlenmiş olan bir "Suç Önleme Sempozyumu"nda sunulmuştur.

** Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, yceylan66@hotmail.com



RELATIONSHIP BETWEEN FORCED MIGRATION AND CRIME (EXAMPLE OF THE CITY OF MUS)

Abstract

Forced migration, the first law passed June 14, 1934 June 21, 1934, and the effect of this law came into force in Turkey still accept the command to form an ongoing phenomenon.

The idea of forced evacuations of terror to the problem posed can not find a solution to this problem are as safe and peaceful life in the city, which has led to mistrust pushing. Their own village, meadow, swamp, animals, and through which people sustain life, homeless, and most importantly, out of place in the city have remained unemployed. Because of the forced migration of unemployed and homeless people, squatters by the city walls or in a suburban neighborhood in the city center, but we tried to find a place to shelter them settling in the continued misery.

Voluntary migration to reveal different aspects of city life under normal conditions in terms of health care, areas of social life, even people from the labor force and stimulating beauty of the Kanara adapt to the difficulties experienced city life more difficult for people who come to unload his house one night and was troubled. For years, martial law, forced migrations, the village has led to serious trauma evacuations. As a result, the lives upside down, in psychology, people are prone to commit crime and the people who lived there since before the people and for the insecure and less humane life in a city that has emerged.

Persons in the province of Mus in our investigation will include the forced migration. In the province of Mus that search method is a method of observation and interview. Mus, this study particularly relevant safety directorate, and Mus Mus Governor's Office, the Municipality of information were consulted.

As a result of forced migration of people from the city crime trends, problems and encourage them to commit a crime shall be determined in terms of this work is important to deter them to offenses.

Keywords: migration, forced migration, crime

Giriş

Göç, birçok nedenden ötürü insanların kendi yaşam yerlerinden kopup kendilerine yeni yerleşim yeri bulmalarınıdır. Bu kopuş genelde insanların kendi istekleri üzere gerçekleşen bir vakadır. Göçün belli, başlı sebepleri: savaş, dini sebepler, ekonomik sebepler, siyasal sebepler, ailevi sebeplerdir. Göçün sebeplerine bakıldığında itici nedenler, çekici nedenler ve iletici nedenler olmak üzere üç çeşit neden sayılmaktadır. İtici nedenler, içinde buldukları durumun kendi hayat yaşantıları açısından uygun olmadığını düşündükleri yaşam şeklidir. Çekici nedenler ise şehir hayatının teknolojik rahatlıkları, hayat refahı, yaşam standartlarının yüksekliği vb. birçok şeydir. İletici nedenler ulaşım ağının gelişmesi, kitle iletişim araçlarıyla dış dünyanın insanların bilgisine sunulması ve bu sayede insanların farkındalığının artması olayıdır. Sayılan bu nedenlerin dışında birde terör nedeniyle yaşanan zorunlu göç gerçeği mevcuttur ki oda bizim konumuzdur. Zorunlu göç otuz yıldır Türkiye'nin yaşadığı bir reel



haline gelmiştir. Zorunlu göç tamamen Kürt meselesi endeksli ortaya çıkmıştır ve halada etkileri çarpıcı şekilde devam etmektedir.

Türkiye'nin güneydoğusunda 1990'lı yılların başlarında yoğunlaşan köy boşaltma ve zorla göç ettirme olgusu 1999 yılına kadar devam etmiştir. Bu dönem içerisinde yaklaşık 3700 yerleşim alanından üç milyondan fazla nüfus kendi iradeleri ve denetimleri dışında yaşam ortamlarını terk etmek zorunda kalmıştır (TMMOB İnsan Hakları Komisyonu Zorunlu Göç Raporu, 2003:568).

1980'li yıllara kadar, Türkiye genelinden izole bir biçimde yaşanan Kürt meselesinde, 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle yeni bir aşamaya girilmiştir. 1978 yılından 1987 yılına kadar devam eden 9 yıllık sıkıyönetim ve 1987 yılında başlayıp 2002 yılına kadar devam eden Olağanüstü Hal şartlarında, PKK giderek büyümüş, etkisini zaman içinde artırmıştır. Bu dönemde Kürt sorunu yanlış politikalarla büyümüş ve yeni unsurların eklendiği bir soruna dönüşmüştür (Yayman, 2011:13).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren devam eden inkar politikası Kürtlerin aslında Türk olduğu yönündeki tezler 1960 darbesiyle doruk noktasına ulaşmıştır. Darbe yönetimi, Kürt sorunu hakkında sert tedbirler alırken, DPT'ye hazırlatılan raporda "kendini Kürt sananlar" ibaresi kullanılmaktan çekinilmemiştir.

Bütün bu sebeplerden dolayı PKK terörü Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi insanı nezdinde sempati kazanmıştır. Bu sempati terör belasının daha da büyümesine sebep olmuş ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi için çok büyük bir tehdit oluşturmuştur. Yönetimler bu tehlikeden kurtulmak için değişik zamanlarda değişik yöntemler üretmiş uygulamaya koymuştur. Bizim konumuz olan zorunlu göçte bu tehlikenin bertaraf edilmesi için bir dönem yönetimin yürüttüğü gözyaşı ve acı yüklü yöntemlerden bir tanesidir.

1. Göç

Göç olgusu insanlar kadar eskidir. Bunu tarihsel sürece baktığımızda rahatlıkla görebiliriz. Bu genel tanımıyla göç, insanların kendilerine özgü nedenlerle yaşadıkları yerlerden bir başka yere doğru mekân değiştirmesidir.

Daha geniş bir tanımlamayla göç, kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir kısmını sürdürmek üzere tamamen veya geçici olarak bir yerleşim merkezinden, diğerine yerleşmek kaydıyla yaptığı coğrafi yer değiştirme olayıdır (Yıldırım, 2004:30). Karpat'a göre ise göç, asıl yerinden, ulaşılmak istenen yere harekettir (Karpat, 2003: 3).

Göç en yalın ifade ile birey ve grupların, ekonomik, sosyal, kültürel, politik nedenlerden dolayı bir yerden bir yere gitmelerine karşılık gelmektedir Göçle ilgili tanımlara bakıldığında ortak unsurun "yer değiştirme" olduğu gözlerden kaçmamaktadır (Tuzcu. 2008: 8).

Göçün belli, başlı sebepleri: savaş, dini sebepler, ekonomik sebepler, siyasal sebepler, ailevi sebepler.

Göçün nedenleri itici, çekici ve iletici nedenler olarak sıralanabilir. Başbakanlık aile araştırma kurumu terör nedeniyle göçleri ayrı bir başlık olarak ele almıştır (Başbakanlık, 1998:10). Ama birçok kaynak terör nedeniyle göçü itici nedenlerin arasında saymışlardır. Terör nedeniyle yapılan göç, bizim çalışmamız olan zorunlu göçtür.



1.1. Terör

Terör, Terörle Mücadele Kanununun 1. Maddesinin de “Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir” diye tanımlanmıştır (Akbulut, 1993).

Terör, bir başka tanım da, “siyasi eğilimleri normal olmayan yollardan değiştirmek amacıyla düzenlenen ve içerisinde şiddet veya şiddeti kullanma tehdidi barındıran sembolik eylem” olarak ifade edilmiştir (Sevim, 2003: 25)

Anavatan partisinin hazırladığı “güneydoğu sorunu ile ilgili tesbit ve değerlendirmeler raporu” na göre “terörün amacı, devlete olan güveni ortadan kaldırmak, propaganda, tehdit ve sindirme yoluyla bölge halkını yanlarına çekerek, devlete karşı ayaklanmaya zorlamaktır (Yayman, 2011). Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun kırsal kesiminden göç hareketinde artış, özellikle, PKK terörüyle paralellik arz etmektedir. 1983 yılından önce %7 olan terörden kaynaklı göç olayı 83-90 yılları arasında %64.5’e, 1991’de %83.8’e, 1992’de %81.4’e, 1993’de %83.4’e çıkmıştır.

27 Kasım 1978’de kurulan ve 32 yıldır varlığını devam ettiren PKK ile mücadelede meydana gelen olay sayısı Genel Kurmay Başkanlığı verilerine göre 43 bin 505’tir.

Tablo-1: Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da Terör Nedeniyle Göçe Konu Olan İller

| İller | Ağrı | Batman | Bitlis | Diyarbakır | Elazığ | Erzincan | Hakkâri | İğdır | Kars | Mardin | Muş | Şırnak | Siirt | Tunceli | Van |
|--------------------|------|--------|--------|------------|--------|----------|---------|-------|------|--------|------|--------|-------|---------|------|
| Göç Alma Yüzdeleri | 2.76 | 6.07 | 3.46 | 14.71 | 1.96 | 4.48 | 4.49 | 0.96 | 1.84 | 5.84 | 3.44 | 7.10 | 7.34 | 3.38 | 3.66 |

Tablo 1’de olduğu gibi Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu verilerinde Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde terör nedeniyle göçe maruz kalan il sayısı 15 olarak belirtilmiştir. Muş ilinin terör nedeniyle göç alma yüzdesi 3.44 dır. Göç verme yüzdesi ise Muş merkez, Varto ve Bulanık ilçeleriyle birlikte %4 olarak tespit edilmiştir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1998: 29).

1.2. Zorunlu Göç

Zorunlu göç, bireylerin özgün yaşam alanından (habitatından) zorunlu ve elinde olmayan nedenlerle kopmak durumunda bırakılmasıdır (Gürel, 2001: 141). Başka bir deyişle zorunlu göç, bireylerin iradesi dışında çeşitli kuvvetlerin etkisi ve zorlaması sonucunda gerçekleşmektedir. Örneğin devletin çeşitli sosyal, ekonomik, güvenlik ve benzeri konularda



aldığı kararların yerine getirilmesi aşamasında nüfusta oluşturulan hareketlilik zorunlu göçü oluşturmaktadır. Zorunlu göç, bireyin iradesi dışında gerçekleştiği için, bireyin üzerindeki sosyo-psikolojik etkisi gönüllü göçten temelde ayrılmaktadır (Erkan ve Erdoğan, 2006:82).

Zorunlu göç kavramını ‘yerinden olma’ ve ‘yerinden edilme’ şeklinde iki gruba ayırmak mümkündür. Yerinden olma kavramı, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan “Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler” metninde belirtildi üzere iç savaş ve çatışmaların, doğal afetlerin ve kalkınma planlarının sonucunda gerçekleşen yer değiştirmeler olarak tanımlanırken, yerinden edilme kavramı, sadece iç savaş ve çatışmalardan doğan ve kişilerin neden olduğu istem dışı göç olarak tanımlanmaktadır (Erkan ve Aydın, 2010:34). Bu tanımdan bizim incelememiz olan zorunlu göç kavramının, yerinden edilme kavramı kapsamında olduğu anlaşılmaktadır.

TMMOB İnsan Hakları Komisyonu Zorunlu Göç Raporunda “Zorunlu göç, bir insan hakkı ihlalidir. Kişiler sadece maddesel olarak yer değiştirmekle kalmamış manevi olarak da değişimlere maruz kalmışlardır. Kişilik yapılarında ve ailelerindeki bu değişim, kendi öz yaşamlarının dışında eski ile yeni arası tanımlanamayacak ölçüde yıpratıcı olmuştur. Yeni yaşantıya uyum sağlamada; geçimini toprağını işleterek sağlayan, tarım ve hayvancılıkla uğraşan bireyler ve ailelerini evlerinden ve topraklarından ayrı olmalarından dolayı işsizlik sonucu geçimini sağlayamama gerçekliğiyle karşı karşıya bırakılmışlardır” denmektedir. Köyünde geleneklerin oluşturmuş olduğu çizgilerin içinde yaşayan insanların yeni yaşam yeri onlara istemedikleri kadar özgürlük sunmakta ve geleneklerden uzaklaşan insanlar kural ve kanun tanımaz suçlular haline gelebilmektedirler. Çocuk suç oranları her geçen gün artmaktadır. Sosyologlar göçün insanlar üzerinde bıraktığı etkinin izlerinin 40 yıl sonra bile görüleceğine dikkat çekmektedirler (TMMOB İnsan Hakları Komisyonu Zorunlu Göç Raporu, 2003: 566).

1984 sonrası tırmanışa geçen Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan insanların can ve mal emniyetine yönelik terör olaylarının sonucunda gerçekleşen göçler “ani”, “hazırlıksız”, “gönülsüz”, “umutsuz” can ve mal can ve mal emniyetini sağlamak için zorunlu bir “kaçış” şeklinde cerayan etmektedir.

Kaynağını 1980 öncesinden alan 1984 sonrası yeni bir boyut kazanan ve 1990’lı yıllarda tırmanışa geçen Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki bölücü terör olayları en başta buralarda yaşayan halkı tehdit eder olmuştur.

Kalkınma merkezinin Diyarbakır’da yapmış olduğu araştırmaya katılanlara göç etme nedenleri sorulduğunda, Köy yakmaları, “Güvenlik” sorunuyla bağlantılı mecburi göç, Geçim sıkıntısı, Hayvan barınaklarının yakılması, Köyden uzaklığı belirli bir mesafenin dışındaki arazilerin işlenmesine izin verilmemesi, PKK’lılara yiyecek verildiği gerekçesiyle hayvanların mera alanlarında, yaylalarda otlatılmasına izin verilmemesi, Köylülerin köy dışından temin ettikleri erzakların PKK’lılara verildiği gerekçesiyle kısıtlanması ve karneye bağlanması. Özellikle kış mevsiminde yolların kapalı olması nedeniyle köy dışına sık sık erzak almaya gidilememesinin yarattığı sorunlar, Koruculuğun dayatılması; köylülerin koruculuğu kabul etme veya köyü terk etme dayatması ile karşı karşıya bırakılması, Köy korucularının uyguladığı baskı, Çoğu okulların kapalı olması, çocukların eğitim olanaklarının oldukça



sınırlı olması, Seyahat güvenliğinin olmaması, PKK ve devlet güçleri arasında kalınması gibi birçok neden sayılmıştır (Kalkınma Merkezi, 2006: 17).

Zorunlu göçün güvenlik tedbirlerinin yanı sıra diğer bir amacının modernleşen ve ulus devlet olma yolunda çaba harcayan Türkiye Cumhuriyetinin bir yöntemi olarak ele alanlarda olmuştur. Bu açıdan bakıldığında, göç sonuçları itibariyle bir bakıma modern ulus devletin “kayıt tutan”, “kontrol eden”, “merkezi millet” anlayışının bir nüfuz başarısına tekabül etmektedir. Son on beş yıldır bölgede yaşanmakta olan zorunlu göçün, modern devletin nüfuz sahasını genişletmek, daha basit bir ifadeyle modernleşmeyi artırmak gibi bir işlevi olduğu belirtilmiştir. Zorunlu göç sürecinde, oluşan mağduriyetler, ekonomik sorunlar ve olumsuz durumlarla birlikte, uzun vadede, modern bir hayatın gerektirdiği “kayıt altına alınmış bir nüfus”, “kültürel olarak türdeşleşmiş ve planlanıp kontrol edilebilir bir nüfus” hedeflerine ulaşılmaktadır (Aktay, 1999; Perinçek, 2011)

Terör olayları karşısında ilk akla gelen tedbirler OHAL kanunu ve koruculuk sistemi olmaktadır. Ancak Güvenlik nedeniyle çıkartılan OHAL kanunu ve koruculuk sistemi bölgeye huzur yerine anarşi, güvenlik yerine güvensizlik getirmiştir. Her darbe sonrası bölgede askeri seferberlik ilan edilmiştir. 1978 yılında ilan edilen sıkıyönetim, 1987 yılına kadar sürmüştür; daha sonra yerini OHAL'e bırakmıştır. OHAL en son 2002 yılında tamamen kaldırılmıştır (Türkiyenin Kürt sorunu hafızası: s,13).

Olağanüstü Hal Uygulaması (OHAL): 1982 tarihli Anayasa'nın 120. maddesinde öngörülen; “Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde...” ilan edilen olağanüstü hal uygulaması 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ve bu kanuna dayalı olarak yürürlüğe konulan 285 sayılı Olağanüstü Hal Bölge Valiliğinin İhdası Hakkında ve 430 sayılı Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre icra edilmektedir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2006:25).

“Koruculuk sistemi” bölgede terörle mücadele yapan güvenlik güçlerine yardımcı olmaları ve köylülerin kendilerini korumaları amacıyla 442 sayılı “Köy Kanunu”nun 74. maddesi'ne dayanılarak, 1985 yılında çıkarılan 3175 sayılı yasayla oluşturuldu. Bölgede köy koruculuğu ilk olarak Siirt'in Erüh ilçe merkezi ve köylerinde gönüllü olarak 4 kişiyle başladı. Ancak, daha sonra gönüllü köy korucularının yanı sıra geçici köy korucuğu da uygulandı. 1990 lı yılların sonunda korucu sayısı 90.000'lere ulaşmıştır. Aralarında çok az sayıda da olsa bayanların da bulunduğu koruculara maaş ödenirken, çatışmalarda yaralanması veya şehit olması durumunda 2330 sayılı “Nakti tazminat kanunu'ndan” faydalanmaktadırlar. Hasta olan korucuların tedavi giderleri de buldukları yerlerin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na karşılanmaktadır (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/368.html>)

Bu tür OHAL ve koruculuk sistemi gibi nedenlerden ötürü zorunlu göçe maruz kalan insanlar şehir merkezlerine akın etmişlerdir. Göçe maruz kalan insanlar suça en çok karışan insanlar olmuşlardır. Birçok çalışma bunu bariz şekilde göstermektedir. Kayseri Emniyet Müdürlüğü'nde görevli polis psikolog Tezcan yaptığı açıklamada, gençleri suça iten



nedenlerin başında mekân, meslek, ekonomik düzey ve göç gibi sebeplerin geldiğini belirtmiştir (Tezcan,2006).

Çok hızlı bir iç göçle büyük kent mahallelerine eklenen taşra insanının derin ruhsal sıkıntılarının dışavurumu, özünde toplumsal problemleri sıklıkla tek tek vakalar hâlinde kent gündemine taşımaktadır. Demografik etkenlerin ekonomik ve kültürel etkenlerle iç içe bulunması suç olgusunu ortaya çıkarmakta ve suçluluğun artışına sebep olmaktadır.

1.3. Suç

Dönmezer'e göre suç, topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem, davranış, tavır ve harekettir (Dönmezer, 1994:61). Ceza hukukuna göre suç, kanun tarafından ceza yaptırımı ile tehdit edilen bütün hareketler olarak anlaşılır. Daha doğru ifade ile ceza hukuku, sonuçları olan hareketlere “suç” der. Ayrıca failin tehlike hali nedeniyle, ceza dışında emniyet tedbiri yaptırımları da söz konusu olabilir(Demirbaş, 2005:40).

Suçun en genel tanımını Jhering yapmıştır. Ona göre suç; “toplum halinde yaşama yönelmiş her türlü saldırılardır”(İçli, 2007:23-35). Suç insanoğlunun ilk tarihinden günümüze dek sürekli var olagelen bir sorundur. Genellikle uyulması gereken toplumsal kurallar dönemden döneme, toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık göstermesine rağmen bu kurallara uymayan davranışlara ‘suç ya da sapkın davranış’ denilmektedir. “Sapkın davranış, yaygın olarak benimsenen normları çiğneyen eylemlere göndermede bulunur. Sapkın diye görülecek davranış, dönemden döneme ya da yerden yere değişiklikler gösterir; bir kültürel ortamdaki ‘olağan’ davranış bir başkasında sapkınlık diye görülebilir. Biçimsel olsun olmasın, dayatmalar, toplumsal normları güçlendirmek için kullanılırlar. Yasalar, hükümetler tarafından tanımlanan ve uygulanan normlardır; suçlar, bu yasaların izin vermediği eylemlerdir” (Erkan ve Erdoğan, 2006:80).

Bireyi suça iten faktörler genel olarak şöyle sıralanabilir: ailede işsizlik, babanın yada annenin alkolik olması, ekonomik güçsüzlük, sık sık çevre değiştirme, boşanmış anne baba, ailede nüfusun fazla olması, anne babanın eğitilmiş olmaması, bireyin eğitilmiş olmaması. Zorunlu göç nedeniyle gelen insanların tamamı kırsal alandan gelen insanlardan oluşmaktadır. Türkiye de kırsal alan eğitim seviyesi ve avantajları herkesin malumudur. Yukarıda bireyi suça iten faktörlerin tamamı zorunlu göçle gelmiş insanlar için uygundur.

Yapılan çok sayıda araştırmanın, sokakta çalışan çocukların önemli bir oranının geçmiş dönemde göç etmiş ailelerin çocukları olduğu yönünde bulgular saptanması çocukların sokakta bulunmaları veya sokağı mesken edinmeleri ile göç arasında bir ilişkinin var olduğunun bir kanıtı olarak görülebilir.

Türkiye’de gerek yoksulluğun gerekse de yoksullukla bağlantılı biçimde sokakta çalışan çocuklar sorununun, göç alan büyük kentlerin önemli bir sorunu olarak kabul edilmesi ise büyük oranda 1990’lı yıllarla birlikte yaşanan zorunlu göç süreci sonrasında denk geldiği ifade edilmektedir (TMMOB İnsan Hakları Komisyonu Zorunlu Göç Raporu, 2003).



2. Yapılan Çalışmalar

Daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında göç unsuru üzerinde yapılan birçok çalışmaya rastlanabilir. Ancak zorunlu göçle yapılan çalışmalar göç üzerine yapılan çalışmalar kadar çok yer tutmamaktadır. Zorunlu göç üzerine yapılan çalışmalar daha çok Diyarbakır ili üzerine yapılmıştır ve hala da yapılmaktadır.

Kalkınma merkezi tarafından 2006 yılında yapılan Diyarbakır da yapılan “zorunlu göç ve etkileri” başlıklı çalışma zorunlu göçün en fazla olduğu Diyarbakır da yapılmış ve göçün en fazla olduğu 5 mahalle seçilmiştir. Seçilen bu mahallerin en fazla göç alan ve en fazla yoksulluğun olduğu mahallelerdir. Çalışmada Anket çalışması, Odak Grup Toplantıları, Derinlemesine Görüşme, Çalıştay ve Geniş katımlı toplantılar olmak üzere 5 farklı yöntem kullanılmıştır. Beş ayrı yöntemin kullanılması araştırmannın geçerliliği açısından önem arz etmektedir. Araştırmaya katılanlar kendilerini hangi dille rahat ifade edebileceklerse o dilde görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılanlara göç etme nedenleri sorulduğunda, Köy yakmaları, “Güvenlik” sorunuyla bağlantılı mecburi göç, Geçim sıkıntısı, Hayvan barınaklarının yakılması, Köyden uzaklığı belirli bir mesafenin dışındaki arazilerin işlenmesine izin verilmemesi, PKK'lılara yiyecek verildiği gerekçesiyle hayvanların mera alanlarında, yaylalarda otlatılmasına izin verilmemesi, Köylülerin köy dışından temin ettikleri erzakların PKK'lılara verildiği gerekçesiyle kısıtlanması ve karneye bağlanması. Özellikle kış mevsiminde yolların kapalı olması nedeniyle köy dışına sık sık erzak almaya gidilememesinin yarattığı sorunlar, Koruculuğun dayatılması; köylülerin koruculuğu kabul etme veya köyü terk etme dayatması ile karşı karşıya bırakılması, Köy korucularının uyguladığı baskı, Çoğu okulların kapalı olması, çocukların eğitim olanaklarının oldukça sınırlı olması, Seyahat güvenliğinin olmaması, PKK ve devlet güçleri arasında kalınması gibi birçok neden sayılmıştır. Ailelerin %31'i köylerinin yakılması, %31'i ise “güvenlik” nedeniyle zorunlu olarak Diyarbakır'a göç ettiklerini belirtmişlerdir.

Kızmaz ve Bilgin tarafından 2010 da Diyarbakır kent merkezinde sokakta çalışan ve kısmen yaşayan çocukların suçluluk durumlarını konu edinen “Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği” başlıklı çalışmada sokağı mesken edinen çocukların sosyo-demografik, ekonomik ve kültürel yapılarını irdelemek ve onları suça yönelimli kılan süreci anlamaya çalışılmaktadır. Bu nedenle araştırma, sokakta çalışma veya sokağı mesken edinmenin bireyi suça eğilimli kılan yapısı üzerine odaklanmışlardır. Araştırma kapsamında suç işleyen 30 çocuk bulunmaktadır. Bu çalışmada, sokakta çalışan çocukların en çok hırsızlık suçlarını işledikleri, aile yapılarının sorunlu olduğu, sokaklarda uyuşturucu veya bağımlılık yapıcı madde kullanma alışkanlıklarını edindikleri ve suçlu akran grubuna sahip oldukları yönünde bazı bulgular saptanmıştır. Sokakta çalışan çocukların mensup oldukları ailelerin gelir düzeylerinin son derece düşük olması –bu husus neredeyse tüm araştırmaların ortak bir bulgusu olarak dikkat çekmektedir- (bkz. Şişman, 2004; Baştaymaz, 1990; Bilgin, 2008; Çevik,1997; Atauz, 1998; Altuntaş, 2003; Erkan vd. 2002) sokakta çalışma ile ailenin yoksulluğu arasında güçlü bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Bu da, çocuk işçiliğinin önde gelen bir nedeninin yoksulluk olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak göç ile birlikte ebeveynlerin kent ortamında işsiz kalmaları, ailelerin geçimlerini sağlama görevini önemli ölçüde çocukların üstlenmelerine yol açmıştır



Odabaşı ve Aksoy tarafından 2006 yılında hazırlanan “Göç, Çarpık Kentleşme ve Toplumsal Etkileri” isimli çalışma suç işlemiş 1181 çocuktan 701’inin gecekonduda oturduğu belirlenmiştir. Daha sonraki çalışmalarda da İstanbul’da davası görülen çocukların neredeyse tümünün ikamet yerlerinin gecekonduda olduğu görülmüş, göçü yaşayan çocukların daha çok hırsızlık ve yaralama suçlarını işledikleri tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, gecekonduda oturan nüfus oranlarıyla, suç işleyen nüfus oranları karşılaştırıldığında, gecekondulaşmanın çocuk suçluluğunda etkili bir faktör olduğu gösterilmektedir. Ankara’da polise intikal eden 0-19 yaş arasındaki çocuk vakalarında 2/3 ünün gecekondulardan geldiği saptanmıştır. Gecekondulaşmanın getirdiği “**Sahte kentleşme**”, yetersiz imkanlar ve anormallikler (düzensizlik, kuralsızlık, karmaşa, vb) bu alanlarda ikamet eden bireyler arasında, suç işlemede etkin olmaktadır. Varoş olarak da nitelenen gecekondu semtlerindeki kadınlar arasında (Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü’nce) yapılan bir araştırmada, kadınların yüzde 97’sinin aile içi şiddete maruz kaldığı bildirilmektedir.

2003 yılında “TMMOB İnsan Hakları Komisyonu Zorunlu Göç Raporu” çalışmalarında Türkiye’de gerek yoksulluğun gerekse de yoksullukla bağlantılı biçimde sokakta çalışan çocuklar sorununun, göç alan büyük kentlerin önemli bir sorunu olarak kabul edilmesi büyük oranda 1990’lı yıllarla birlikte yaşanan zorunlu göç süreci sonrasına denk gelmektedir. Zorunlu iç göç mağdurlarının yedi tipik boyutta yoksunlaşmayla karşı karşıya olduklarını belirtilmiştir: Topraksızlık, evsizlik, işsizlik, marjinalleşme, besin güvencesizliği, ölüm oranlarında artış ve toplumsal kopukluk. Bu yoksunlaşmalardan marjinalleşme ve toplumsal kopukluğun, özellikle göç edenlerin belirgin bir etnik aidiyetleri söz konusu olması durumunda daha yoğun yaşandığı söylenebilir.

Başbakanlık aile araştırma kurumu tarafından 1997 yılında “Doğu ve Güneydoğu Anadolu’dan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları”, başlıklı çalışmada göçün sebep olduğu olumsuzluklar sıralanırken, şehirler fiziki ve sosyo-kültürel açıdan köyleşir, belediye hizmetleriyle ilgili sorunlarda artışa neden olur, sağlık hizmetlerinde zaten yetersiz olan hizmetlerin yoğunlaşmasına neden olur, suç ve suça teşebbüs eğilimleri artar denilmiştir.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus etütleri Enstitüsü tarafından 2006 yılında “Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması”, doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesini kapsayan 14 ilde yapılmış bir çalışmadır. Zorunlu göçe maruz kalmış insanlar insanların Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesinden faydalanma eğilimleri üzerinde durulmuştur.

3. Yöntem

Araştırmanın yöntemi gözlem ve görüşme yöntemidir. Araştırmamız nitel bir çalışmadır. Araştırmada rehber soru formu eşliğinde bire bir derinlemesine görüşmeler yapıldı ve görüşülen bireylere yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulandı.

Araştırmamızda görüşülen insanların ikamet ettikleri mahalleler Yeşilyurt Mahallesi, Yeşilce mahallesi, Saray Mahallesi ve Murat Paşa mahallesidir. Özellikle bu mahallelerin seçilmiş olması yerinden edilmiş insanların bu mahallelerde oturuyor olması ve şehrin en soğuk yüzünü gösterdiği yerlerin buralar olmasıdır.

Çalışmamızda zorunlu göçe maruz kalan insanların suçla olan ilişkilerini Muş ili örneği üzerinden açıklamaya çalıştık. Muş ilinde, Muş Valiliği çalışmaları sonucunda 31 köyün zorunlu göçle yüzleştiği ortaya çıkmıştır. Merkeze bağlı Ağılı, Alaniçi, Arıköy, Cevzlidere,



Derecik, Ekindüzü, Eralanı, Gölköy, Güdümlü, Güzeltepe, Ilıca, İnardı, Kayalısü, Köşk, Sağlık, Savaşçılar, Toprakkale, Ulukaya, Üçevler, Y. Yongalı, Yamaç, Yörecik köyleri, Muş'un Bulanık ilçesine bağlı Eskiyol ve Şatırlar köyleri, Hasköy ilçesine bağlı Böğürdelen köyü, Korkut ilçesine bağlı Demirci köyü, Malazgirt ilçesine bağlı Beşdam ve İyikomşu köyleri, Varto ilçesine bağlı Değerli, Tepeköy ve Ulusirt köyleri zorunlu göçten etkilenmiş köylerdir. Zorunlu göç, sadece bu köylerle sınırlı kalmamış bu köylere bağlı 54 mezrada zorunlu göçe maruz bırakılmıştır.

Tablo-3: Muş İli Sınırları İçerisinde Göçe Maruz Kalmış ve Dönüş Yapmak İçin Başvuru Yapmış Köyler

| PROJEYE DÂHİL KÖYÜN | | YILLARA GÖRE NÜFUS SAYIM SONUÇLARI | | | | |
|---------------------|-------------|------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| İLÇESİ | ADI | 1990 | 1997 | 2000 | 2007 | 2009 |
| MERKEZ | AĞILLI | 323 | 236 | 322 | 232 | 288 |
| | ALANIÇI | 359 | 137 | 166 | 276 | 242 |
| | ARIKÖY | 580 | 137 | 193 | 578 | 497 |
| | CEVİZLİDERE | 518 | 196 | 416 | 402 | 465 |
| | DERECİK | 1458 | 283 | 580 | 306 | 614 |
| | EKİNDÜZÜ | 317 | 202 | 293 | 189 | 258 |
| | ERALANI | 1288 | 703 | 755 | 733 | 714 |
| | GÖLKÖY | 751 | 401 | 392 | 317 | 393 |
| | GÜDÜMLÜ | 446 | 251 | 233 | 316 | 183 |
| | GÜZELTEPE | 1525 | 1827 | 2136 | 2038 | 2389 |
| | ILICA | 687 | 118 | 0 | 112 | 186 |
| | İNARDI | 1267 | 462 | 947 | 706 | 626 |
| | KAYALISU | 598 | 0 | 0 | 29 | 32 |
| | KÖŞK | 484 | 201 | 238 | 309 | 256 |
| | SAĞLIK | 436 | 31 | 0 | 0 | 0 |
| | SAVAŞÇILAR | 377 | 190 | 239 | 205 | 278 |
| | TOPRAKKALE | 428 | 412 | 423 | 178 | 579 |
| | ULUKAYA | 647 | 20 | 357 | 105 | 171 |
| | ÜÇEVLER | 656 | 696 | 584 | 437 | 543 |
| | Y.YONGALI | 768 | 555 | 627 | 642 | 817 |
| YAMAÇ | 206 | 26 | 0 | 0 | 0 | |
| YÖRECİK | 320 | 0 | 0 | 21 | 3 | |
| BULANIK | ESKİYOL | 501 | 167 | 186 | 271 | 284 |
| | ŞATIRLAR | 280 | 292 | 260 | 254 | 297 |
| HASKÖY | BÖĞÜRDELEN | 193 | 84 | 167 | 154 | 166 |
| KORKUT | DEMİRCİ | 649 | 66 | 190 | 179 | 202 |
| MALAZGİRT | BEŞDAM | 313 | 278 | 363 | 306 | 307 |
| | İYİKOMŞU | 1351 | 1481 | 1671 | 1542 | 1488 |
| VARTO | DEĞERLİ | 418 | 226 | 237 | 260 | 268 |
| | TEPEKÖY | 276 | 321 | 372 | 442 | 470 |
| | ULUSIRT | 127 | 115 | 111 | 108 | 112 |
| Toplam | | 18547 | 10114 | 12458 | 11647 | 13128 |



Muş Valiliği “Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi” Kapsamında Yerinden Edilmiş ve Dönüş İçin Başvuru Yapmış Olanları Gösterir Tablo

| İLÇESİ | ADI | TOPLAM BAŞVURU | TOPLAM MÜR. NÜFUSU | DÖNÜŞÜ VE YRD.ALMASI UYGUN GÖRÜLEN | | |
|---------------|-------------|----------------|--------------------|------------------------------------|----------------------|-------------|
| | | | | Geri Dön. Yapan | Dönmeden Yrd.İsteyen | TOPLAM |
| | | | | | | |
| MERKEZ | AĞILLI | 59 | 354 | 24 | 0 | 30 |
| | ALANIÇI | 78 | 520 | 21 | 4 | 45 |
| | ARIKÖY | 237 | 1409 | 98 | 14 | 152 |
| | CEVİZLİDERE | 149 | 821 | 86 | 2 | 95 |
| | DERECİK | 223 | 1644 | 129 | 5 | 149 |
| | EKİNDÜZÜ | 99 | 503 | 48 | 1 | 54 |
| | ERLANI | 426 | 2097 | 258 | 21 | 307 |
| | GÖLKÖY | 175 | 1014 | 76 | 46 | 133 |
| | GÜDÜMLÜ | 165 | 924 | 120 | 8 | 128 |
| | GÜZELTEPE | 131 | 888 | 43 | 4 | 52 |
| | ILICA | 189 | 1041 | 35 | 3 | 112 |
| | İNARDI | 386 | 2299 | 162 | 4 | 317 |
| | KAYALISU | 209 | 1279 | 68 | 9 | 179 |
| | KÖŞK | 103 | 578 | 57 | 24 | 82 |
| | SAĞLIK | 280 | 1460 | 52 | 1 | 204 |
| | SAVAŞÇILAR | 168 | 841 | 60 | 38 | 101 |
| | TOPRAKKALE | 118 | 657 | 65 | 5 | 70 |
| | ULUKAYA | 207 | 1219 | 142 | 49 | 201 |
| | ÜÇEVLER | 153 | 932 | 80 | 3 | 89 |
| | Y.YONGALI | 144 | 903 | 40 | 13 | 54 |
| YAMAÇ | 80 | 454 | 0 | 8 | 52 | |
| YÖRECİK | 147 | 596 | 6 | 25 | 82 | |
| BULANIK | ESKİYOL | 10 | 57 | 0 | 0 | 10 |
| | ŞATIRLAR | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| HASKÖY | BÖĞÜRDELEN | 42 | 265 | 38 | 4 | 42 |
| KORKUT | DEMİRCİ | 64 | 449 | 13 | 4 | 17 |
| MALAZGİRT | BEŞDAM | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | İYİKOMŞU | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| VARTO | DEĞERLİ | 42 | 275 | 39 | 1 | 40 |
| | TEPEKÖY | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | ULUSIRT | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Toplam | | 4084 | 23479 | 1760 | 296 | 2797 |



Araştırmanın genel hipotezi terör nedeniyle zorunlu göçe maruz kalmış insanların şehirde, ekonomik, Kültürel, Psiko-sosyal vb. daha birçok nedenden dolayı suç işlemeye eğimli olduklarıdır.

Araştırmanın yönteminin görüşme ve gözlem yöntemi olması nedeniyle görüşülecek insanların bulunması, bu insanların ikna edilmesi, örneklemin evreni temsili konusunda titiz davranılmaya çalışılması, görüşme esnasında özellikle yaşlı insanların Türkçe bilmemeleri nedeniyle dil problemi araştırmanın sınırlılıkları içerisindeydi. Araştırmamızda yarı yapılandırılmış beş adet soru sorulmuştur. Bu sorular seçilen mahallerden rastgele bireylere sorulmuştur. Evrenimiz Muş ili, örnekleminimiz ise görüşme yapılan on kişilik görüşme grubudur. Verilerin yorumlanırken görüşmecilerin kimlikleri gizli tutulmuştur.

4. Bulgular ve Tartışma

Demografik özellikler: çalışmamıza katılan bireylerin hepsini erkekler oluşturmaktadır. Bunun nedeni bayanların içe kapalı bir yapıya sahip olmaları ve çekingen davranmalarından kaynaklanmaktadır. Yaş ortalamaları orta yaş grubuna sahip bireylerdir. Mesleki olarak inşaat işçiliği öne çıksa da, taşeron işçiliği ve aşçılık gibi meslekler de mevcuttur. Hanelerde bulunan birey sayısı düşünüldüğü gibi çıkmamış ve çekirdek aile yapısı ön plana çıkmıştır. Ailelerin gelir düzeyi ortalama asgari ücret düzeyindedir. Hanede çalışan birey sayısı genelde sadece bireyin kendisi olarak ortaya çıkmıştır. Muş geneli Muş ilinde yapılan zorunlu göçler 1992 yılı sonlarında başlamış ve 1994 yılının başlarında sonlanmış ve bir yıllık bir zaman dilimini kapsamıştır. Oturdıkları evler her ne kadar kendi evi olanlar olsa da genelde kira olduğu saptanmıştır. Görüşülen kişilerin oturdukları mahalleler fakirliğin, gecekondulaşmanın ve açlığın en çok olduğu Yeşilyurt, Yeşilce, Saray ve Muratpaşa Mahalleleridir. Eğitim düzeylerine bakıldığında ilkokul, lise ve Üniversite mezunları bulunmaktadır.

Çalışmamıza katılan bireyler, şehre büyük oranda uyum sorunu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sorunlar her türlü alanda kendisini göstermiştir. Özellikle insanların köyleri yakıldığı için, toplum nazarında farklı algılanmışlardır. Evlerinin devlet eliyle yakılıyor olması, yerlerinden edilmiş insanlara yerli halkın nazarında PKK yanlısı etiketini vurmuştur. Bu etiket insanların ev ve iş bulmasında çok sıkıntı çıkartmıştır. Yerinden edilmiş insanların şehre uyumu ancak 5- 10 yıllık bir zaman diliminden sonra gerçekleşmiştir. İnsanların geldikleri yerlerin ismi ve göç ettirilme nedenlerinden dolayı insanların ev vermemesi, onları yakınlarında istememesi, maddi sıkıntıların yanında psikolojik sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Görüşmelere katılan bireylerden bir tanesi *“En büyük sorun dil sorunu. Köyde okuduğumuz için Türkçeyi iyi bilmiyorduk. Özellikle okulda dil problemini birebir yaşadık. Kültür sorunu var. Köyde uçsuz bucaksız özgür bir ortam var ama burada her tarafı çevrili kapalı alanlar var. Özgürlüğün kısıtlanıyor. Köyde hayvanımız vardı, tarlamız vardı. Onlar sayesinde azda olsa geçimimizi sağlıyorduk. Burada öyle şeyler yok şehirde ancak 5-6 yıl sonra kendimizi düzeltebildik. Çok zorlandık”* demiştir. Uyum sorunu, uzun vadeli ve psikolojik kökenli olarak ortaya çıkmaktadır.

Zorunlu göçe maruz kalmış insanlar göç etmelerinde en büyük nedenin devletin tutarsız davranmasını görmekte olduklarıdır. Güvenliği sağlamak amacıyla insanların evlerinin yakılmasını hiçbir zaman makul görmemiş ve devletin farklı alternatifler bulması gerektiğini istemektedirler. Görüşülen bireylerden bir tanesi zorunlu göçün gerekli olup olmadığı konusunda *“Devletin güvenlik zafiyeti var ve devlet bizi göndermek yerine bizi korumalıydı.*



Göçlerde en büyük faktör devletin kendisidir” demiştir. Gene başka bir görüşmeci “Devlet kendi insanını korumak için yakıp yıkması gerekmezdi. Uzaktan bakıldığında köylerin PKK’ya yardım ve yataklık yaptığı düşünüldüğü için yakıldı, ancak köylülerin başka bir şansı yoktu” diyerek PKK’ya yardım ve yataklığın onların güvenliği açısından kazınılmaz olduğunu ifade etmiştir.

Göç ederken seçilen mekân olarak, genelde daha yakın olduğu için en yakın şehir merkezi, mahalle olarak da gecekondulu mahalleleri seçilmiştir. Bunun nedeni ekonomik gücün yetersiz olması ve köye dönebilme ihtimali üzerine yakın bir yere gitmektir. Bununla birlikte göç edilen yerde yakın akrabaların bulunması ve yabancı bir şehrin zorlukları, göçün mekânının belirlenmesine etkili faktör olmuştur. Mahalle seçiminde varoşların ve gecekonduların seçilmesi kendi yaşam standartlarına en yakın insanların yanları seçilmiştir. Diğer bir neden o mahallelerin daha çok göç nedeniyle oluşan yerler olmasıdır.

Zorunlu göçle gelen insanların kendilerinin, ailelerinin, akrabalarının ve tanıdıklarının suça karışma eğilimlerine bakıldığında görüşülen bireyler içerisinde suça karışan bireyle karşılaşmamıştır ancak *“belki suça karışmadım ama bu göç benim okul hayatımın bitmesine neden oldu”* diyen görüşmeciler olmuştur. *“Normal şartlarda suça karışabilecek her türlü ortam bize yaratıldı, devlet kendi eliyle kendine suçlu yarattı”* demektedirler. Maddi kaynaklarından uzaklaştırılmış insanların, geçimlerini sağlamak için gece gündüz çalışmak zorunda kalması, onların aile bireyleriyle ilgilenmesini ikinci plana itmiştir. Buda bir otorite boşluğu yaratmıştır. Görüşme yapılan bir inşaat işçisi *“Lise son sınıf öğrencisiyken çalışmak zorunda bırakıldım. Beni suça itmese de hayatımın farklı şekilde yönlenmesine neden olmuştur”* diyerek mağduriyetini ifade etmiştir.

Görüşülen bireylerden birisine suça yönelimle alakalı soru sorulduğunda, *“O dönemde yardım ve yataklıktan yakalanmış bir sürü insan vardı. Adam cezaevine girmiş, 8-10 çocuğu var ve bu çocuklar muhtaçlıktan dolayı hırsızlık vb. suça karıştılar ve bu insanların hırsız olduğunu herkes biliyor. Annelerinin bizzat “Bende çocuklarıma engel olamıyorum” diyerek ağladığına şahit oldum. Eğer bu insanlar köyde olsalardı beklide bunlar olmazdı, suça yönelmek yerine başka alternatifleri olabilirdi”* demiştir.

Bütün bu olumsuzlukların sonucunda bireylerin ortak düşüncesi, devlet kendi eliyle kendine suçlu yaratmış ve çözüm ararken daha çok soruna neden olmuştur. Bireylerden bir tanesi *“Devlet halkı kendine düşman etti. Muş ili için 1993 yılını gören herkes asker denince kötü düşünüyor”* diyerek halkın devlete bakışını özetlemiştir. İnsanlar ilk göç ettiklerinde kendilerine kalacak yer bulamadıkları için akraba ya da komşunun evinde kalmak zorunda olmuşlar üç-beş aile aynı evi birlikte paylaşmak zorunda kalmışlardır. Şehre göçmek zorunda kalan insanlar birçok maddi sıkıntıyla baş başa kaldıkları gibi birde dışlanmışlık, hor görülme ve yalnızlık problemleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Görüşülen bireylerden birisi *“Kendi insanımız bize kötü gözle baktı. Oda Kürt bizde kürdüz ama bize iyi gözle bakmadılar ve iyi davranmadılar”* demiştir.

Araştırmamızda, köye geri dönüş, herkesin arzu ettiği bir durum olarak göze çarpmaktadır. Ancak birçok çalışmada olduğu gibi bizim çalışmamızda da, geri dönüş şartı olarak öncelikli güvenliğin tam olarak sağlanması ve maddi olarak mağduriyetinin giderilmesi gerekliliği dillendirilmiştir.



Köye dönmeyi düşünüyor musunuz? sorusuna görüşmecilerden birisi “köye dönmeyi her zaman düşünüyorum. Şehre uyum sağlayamadım. Ne şehir bizi kabul etti ne biz şehri. Bizim için köy, her zaman şehirden daha önemli” diyerek köye dönme düşüncesini ifade etmiştir.

Çalışmamızda, görüşülen bireyler, Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi (KDRP) kapsamında yardım almışlardır. Ancak yapılan yardımlar, neye göre bir sınıflama yapılmıştır bilinmez, göçe maruz kalmış insanlara aynı miktarda yardım verilmemiştir. Görüşme yapılan aynı köyden olan bazı vatandaşlara 21 bin lira verilirken diğer köylerden olanlara daha az yardım verilmiştir. Ancak verilen 21 bin liranın % 15’nin avukata verildiği, geriye kalan paranın da köye dönüş için yeterli olmadığı vurgulanmıştır.

Köye dönüşle alakalı soruya verilen cevaplardan bir tanesi “Köye dönmeyi düşünüyorum ama köye dönmeye korkuyorum. Hem PKK’dan hem de askerlerden korkuyorum. Şuan şehirde oturmama rağmen köyde tarla ekiyorum ancak güvenlik tam olarak sağlanmadığı için korkuyorum. Ortam biraz düzelse proje olmasa da dönmeyi düşünüyorum” demiştir.

Köye dönüşlere sıcak bakıldığı gibi, şehrin cazibesine kapılıp dönmek istemeyenlerde bulunmaktadır.

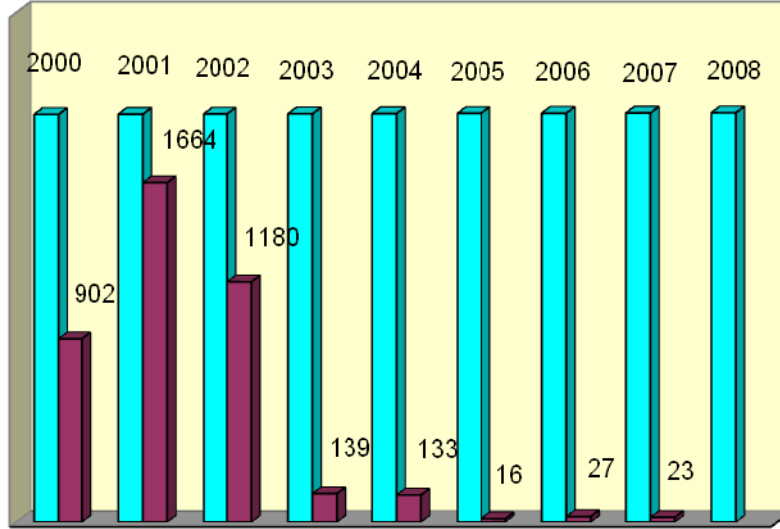
Tablo-4: Yasin Aktay’ın 1999 yılında yapmış olduğu Umut ve Kaygı Arasında Göç isimli araştırma raporunda Muş ili için göç eden ve geri dönenlerin oranını gösterir tablo

| İLLE R | GÖÇ EDEN | | | | GERİ DÖNEN | | | | GERİ DÖNÜŞÜ | | | | GERİ DÖNMEK İÇİN | | | |
|-----------|----------|-------|------|-------|------------|-------|------|-------|---------------|-------|------|-------|------------------|-------|------|-------|
| | | | | | | | | | UYGUN GÖRÜLEN | | | | MÜRACAAT EDEN | | | |
| | KÖY | MEZRA | HANE | NÜFUS | KÖY | Mezra | HANE | NÜFUS | KÖY | Mezra | HANE | NÜFUS | KÖY | Mezra | HANE | NÜFUS |
| MUŞ | 13 | 74 | 1161 | 9370 | 5 | 13 | 856 | 5658 | 8 | 24 | 296 | 2673 | 8 | 61 | 355 | 3712 |

Yasin Aktay’ın 1999 yılında Umut ve Kaygı Arasında Göç, isimli araştırma Raporunda tablo 4’te olduğu gibi on üç köyün, 9370 kişinin göç ettiğini, geri dönen nüfusunda 5658 kişi olduğunu yazmıştır. 2000 yılından itibaren Muş valiliğinden aldığımız güncel bilgiler de, 31 köyün göç ettiği, köye dönüş için başvuru sayısı 4084, geri dönen hane 1.760, nüfus ise 10.494 olarak hesaplanmıştır. Aşağıdaki tabloda bizim ulaştığımız sonuçlar grafik halinde gösterilmektedir. Daha detaylı olarak köylerin isimleriyle birlikte araştırmanın yöntem kısmına bakılabilir.



Tablo-5: Yıllara Göre Köye Dönüş Müracaat Durumunu Gösterir Tablo



TOPLAM : 4084

Muş ilinde göçle ayrıldığı köyüne geri dönen hane 1.760, nüfus ise 10.494 olarak hesaplanmıştır.

Geri dönenlerden 466 aile konut yardımı alarak dönmüştür. Alt yapı çalışmalarına 2006 yılında, ferdi konut yardımı uygulamasına ise; 2007 yılından itibaren son verilmiştir.

2007 yılı itibariyle ilde proje kapsamında eğitsel ve sosyal içerikli rehabilitasyon çalışmaları yapılmaktadır.

Zorunlu göçün olduğu yıllarda, karmaşanın olduğu ortamda yapılan iftiralar sorgusuz sualsiz gözaltına almalar, birçok insanın mağdur olmasına sebep olmuştur. Daha şehre yerleşme aşamasında olan insanların gözaltına alınmasıyla, onların bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri başsız ve velisiz kalmışlardır. Maddi gücü olmayan insanların suça yönelmeleri için uygun ortam hazırlanmış olmaktadır. Elleri satacak bir şeyi kalmayan ve büyük kentlere göç eden insanlar, sosyolojik olarak terör örgütleri için hazır bir topluluk oluşturmaktadır (TBMM, faili meçhul cinayetleri araştırma komisyonu, 1993).

Göçler nedeniyle şehir hayatındaki olumsuzluklar, çarpık kentleşme, işsizlik ve daha birçok neden toplumsal suçlara, çatışmalara ve terör olaylarına zemin hazırlayabilmektedir (Odabaşı ve Aksoy, 2006: 3).

Göç üzerine yapılmış olan hemen hemen bütün çalışmaların sonucu göçe maruz kalmış insanların suça eğilimlerinin fazla olduğudur. Odabaşı ve Aksoy tarafından 2006 yılında hazırlanan “Göç, Çarpık Kentleşme ve Toplumsal Etkileri” isimli çalışmada, gecekonduda oturan nüfus oranlarıyla, suç işleyen nüfus oranları karşılaştırıldığında, gecekondulaşmanın çocuk suçluluğunda etkili bir faktör olduğu gösterilmektedir. Ankara’da polise intikal eden 0-



19 yaş arasındaki çocuk vakalarında 2/3 ünün gecekondulardan geldiği saptanmıştır. Gene suç işlemiş 1181 çocuktan 701'inin gecekonduda oturduğu belirlenmiş. Daha sonraki çalışmalarda da İstanbul'da davası görülen çocukların neredeyse tümünün ikamet yerlerinin gecekondu olduğu belirtilmiştir.

Kızmaz ve Bilgin tarafından 2010 da Diyarbakır kent merkezinde sokakta çalışan ve kısmen yaşayan çocukların suçluluk durumlarını konu edinen “Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği” çalışmada sokakta yaşayan çocukların daha çok göç yoluyla geldikleri saptanmıştır.

Dağ, Göktürk ve Türksoy'un 1998 de yapmış oldukları, “Bölge içi Zorunlu Göçten Kaynaklanan Toplumsal Sorunların Diyarbakır Kenti Ölçeğinde Araştırılması” başlıklı çalışmada, Diyarbakır'ın yoksul mahallelerinde yapılan çalışma da, hane reislerinin yüzde 60'ından fazlasının ya işsiz olduklarını ya da düzenli bir iş sahibi olmadıklarını ortaya koymuştur. Sokak çocuklarının çalışma nedenlerinin aile reisinin çalışmadığı göz önüne alınınca zorunlu göç ve suç ilişkisinin daha anlaşılır olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şehrin gecekondularına yerleşmiş kendilerine gettolar kurmuş “umutsuz” insanların terör olaylarına karışması ve suça yönelmesi elbette ki daha kolay olacaktır. Tablo 6 da da görüldüğü üzere 1993 yılında yani Muş ili için zorunlu göçün söz konusu olduğu yıldan itibaren suç oranında gözle görülür bir artış gerçekleşmiştir. Bu artışın direkt zorunlu göç sonucunda ortaya çıktığı söylenemese de bu tezi olumsuzlayacak her hangi bir sebepte yoktur.

Tablo-6: Türkiye İstatistik Kurumu Ceza İnfaz Kurumuna Giren Muş İli Hükümlü İstatistikleri

| 1990 | 1991 | 1992 | 1993 | 1994 | 1995 | 1996 | 1997 | 1998 | 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| 122 | 111 | 99 | 90 | 133 | 188 | 213 | 215 | 198 | 180 | 151 | 222 | 210 | 179 | 184 | 112 | 174 | 132 | 78 |

Çalışmamız da, göçe maruz kalanların hemen hemen hepsi göç sonrası kendini aşağılanmış, dışlanmış hissetmektedir. Hepsinde toprağa duyulan özlem, şehre uyum gösterememe problemleri baş göstermektedir. Daha yüksek düzeyde psikolojik sorunların gerekse yağma ve talan gibi ortaya çıkabilecek psiko- sosyal sorunların ortaya çıkmamasının temel nedeni dini inanç, akrabalık ilişkileri ve toplumsal dayanışmanın henüz üst düzeyde olması olarak görülebilir.

Zorunlu göçe maruz kalan insanların sıkıntılarının yanı sıra bir de göçlerden önce daha güvenli olan şehirlerin daha güvensiz, huzursuz ve yaşanmaz bir hale gelmesidir. Bir yerde güvenlik sağlanıyor derken başka bir yerde sıkıntının çıkıyor olması elbette istenilen bir durum değildir. Köyünde Kendi geçimini kendi başına sağlayabilecek insanların göç sonrası işsiz ve muhtaç olarak devlete gebe kalması kaçınılmaz hale gelmektedir.



Sonuç ve Öneriler

Araştırmamız da zorunlu göçe maruz kalan insanların hem maddi hem de manevi açıdan çok büyük bir mağduriyet yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Yaşam alanlarından kopartılan insanlar, herhangi bir yer gösterilmeksizin sahipsiz bir biçimde bölgedeki ve bölge dışındaki kent merkezlerine göç etmek zorunda kalmışlardır. Barınma, iş, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerden bütünüyle yoksun kalmışlardır. Esasen eksik olan Yaşam alanlarından kopartılarak temel hak ve özgürlüklerinden yoksunlaştırılan bu insanlar yoksulluk sınırı altında yaşamaya mahkûm edilmişlerdir. Aileleri parçalanmıştır. Göçtükleri kimi yeni yerleşim alanlarında kimliklerinden ötürü saldırıya maruz kalmışlardır.

Yersiz, yurtsuz, işsiz kalan bu insanlar birde çevrelerince istenmeyen dışlanan, yalnızlaşan insanlar olmuşlardır. Maddi yetersizliklerin yanı sıra birde psikolojik sıkıntıların olması suç işlemeye hazır insan yetişmesine sebep olmuştur. Birçok çalışmanın sonucu bu gerçeğin altını çizmiştir. Türkiye’de suç oranlarının artışında 1990’lardan itibaren göç olaylarının artmasıyla yükselişe geçmiştir. Muş ili içinde aynı tez geçerlidir. Ancak her ne kadar suçu işleyen insanlar suçlansa da onları bu suça iten nedenlerin anlaşılması ve giderilmesi her şeyden daha önemlidir.

Her şeyden önce insanlara yapılan bu mağduriyetlerin herkes tarafından kabul edilmesi gerekir.

Köylerinden göç etmek zorunda bırakılan köylülerin yaşadıkları travma ve mağduriyetlerin hiç yaşanmamış olarak algılanması bu travmayı ortadan kaldıracak güven ortamının oluşmasını engelleyecektir.

Muş ili için köye dönüş ve rehabilitasyon projesi kapsamında 2006 yılında sonlandırılan alt yapı çalışmalarına, 2007 yılında sonlandırılan ferdi konut yardımı uygulamasına tekrardan başlanmalıdır.

Yöre halkının devletten beklediği can ve mal güvenliğidir. Bunun için öncelikle terör ezilmelidir.

Terör ve Terörle Mücadeleden Kaynaklanan Zararların Karşlanması Hakkındaki 5233 sayılı kanun ve uygulaması, zorunlu göçe tabi tutulan insanların sorunlarını çözme konusunda yetersiz kalmaktadır. Köyleri boşaltılan vatandaşlara devlet gerekli yardımları yapmalıdır.

Zorunlu göçe tabi olan insanların aile yapılarının sarsılmaması, kent içerisinde suç işleme ve suça yönelme eğilimlerinin önlenmesi, kente uyum sağlamaları ve kentlilerinde onları dışlamaması için sosyal ve psikolojik danışmanlık merkezleri kurulmalıdır.

Çocuk ve gençlerin eğitime özellikle önem verilmeli; bireysel ve toplumsal suça yatkınlıkların sebeplerinin tespit edilerek, çok yönlü çözüm ve rehabilitasyon yolları kararlılıkla uygulanmalıdır.



KAYNAKÇA

- AKBULUT, İlhan (1993) Gerekçeli Terörle Mücadele Kanunu ve Açıklaması, İstanbul, Kazancı Yayınevi.
- AKTAY, Yasin (1999) Umut ve Kaygı Arasında Göç, Araştırma Raporu, Konya.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1998) “Doğu ve Güneydoğu Anadolu’dan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları”, Ankara.
- DAĞI Rıfat, Atilla Göktürk ve H. Cengiz Türksöy (der.) (1998), Bölgeiçi Zorunlu Göçten Kaynaklanan Toplumsal Sorunların Diyarbakır Kenti Ölçeğinde Araştırılması, Ankara: TMMOB Yayınları.
- DEMİRBAĞ, Timur (2005), Kriminoloji, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- DÖNMEZER, Sulhi (1994), Kriminoloji, İstanbul, Beta Yayınları.
- ERKAN, Rüstem ve Deniz AYDIN (2010) “Güneydoğu Anadolu Bölgesi İllerinde Bölge İçi ve Bölge Dışı Göç Eğilimleri”, Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül, Cilt 6, Sayı 22, Ankara.
- ERKAN, Rüstem ve M. Yüksel ERDOĞDU (2006) “Göç ve Çocuk Suçluluğu”, Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, Ocak-Şubat-Mart, Cilt: 3, Sayı 9, Ankara.
- GÜREL, Sümer (2001), Türkiye’de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı, 21. Yüzyılın Karşısında Kent ve İnsan, Yayına Hazırlayan: Firdevs Gümüşçüoğlu, İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2006) “Türkiye’de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması, Ankara.
- İÇLİ, Tülin Günşen (2007), Kriminoloji, Hukuk Kitapları Dizisi:787, Yedinci Baskı, Ankara Seçkin Yayıncılık.
- Kalkınma Merkezi Araştırması (2006) Zorunlu Göç ve Etkileri Diyarbakır, Diyarbakır.
- KARPAT, Kemal H., Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri (2003), Çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Tarih Vakfı Yayınları.
- PERİNÇEK, Mihdi (2011) “Zorunlu Köy Koruculuğu Uygulamasının Zorunlu Göç Mağdurlarının Güvenliği Açısından Yarattığı Sorunlar”
http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1022:koy-koruculugu uygulamasinin-zorunlu-goc-magdurlarinin-guvenligi-acisindan-yarattigi sorunlar&catid=47:makaleler&Itemid=125
- SEVİM, Yelda (2003), “Terör Nedeniyle Köylerinden Ayrılanların Geriye Dönme Eğilimleri ve Çözüm Önerileri” Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, Elazığ.
- TEZCAN, Murat, www. Kayseri. pol. tr. (Erişim Tarihi: 14.09.2011)
- TUZCU, Pınar (2008), “Zorunlu Göç ve Küresel Dönemde Değişen Nitelikleri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme”, Y. Lisans Tezi, Kocaeli.
- YAYMAN, Hüseyin (2011) “Şark Meselesinden Demokratik Açılıma Türkiye’nin Kürt Sorunu Hafızası”, Ankara, Seta Yayınları.
- YILDIRIM, Aziz (2004), “Kentleşme ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.